

OPLØSNINGEN AF GRØNLANDSMINISTERIET

Af kontorchef *P. P. Sveistrup*

Det er kendt, at man for tiden er i færd med at opløse Grønlandsministeriet og at føre forskellige faglige områder over til de respektive fagministerier. Det er også kendt, at man derved vender tilbage til den før Staunings tid gældende ordning, hvor alle kirkelige spørgsmål var henlagt til kirkeministeriet, medens man på andre områder havde det administrative arbejde samlet.

Det kan synes umiddelbart rigtigt, at de forskellige faglige områder bør behandles også for Grønlands vedkommende i det specielle fagministerium, og det er derfor naturligt at begynde en vurdering af det aktuelle med en redegørelse for, hvorfor Stauning i sin tid gjorde det danske arbejde i Grønland til en enhed.

Delingen af det kirkelige og verdslige arbejde i Grønland har som bekendt bestået i mere end et par århundreder, og da opgaverne har været så forskelligartede, og da man betragtede mennesker som bestående af to helt forskellige sider, dels den åndelige og dels den materielle, blev de to opgaver søgt løst parallelt helt uafhængigt af hinanden. Denne deling er da også gået nogenlunde, men også kun nogenlunde.

Der var jo alligevel en vis berøring, som blandt andet kom til udtryk i, at kirken gerne ville have så mange grønlændere samlet på et sted, for at man bedre kunne undervise dem, medens det, man kaldte Handelen, gerne ville have befolkningen spredt, for at den kunne producere mere og derved skaffe sig bedre materielle kår og yderligere skaffe Handelen forøgede indtægter.

Men ved siden af denne forskel i opfattelsen af, hvad der tjente grønlænderne bedst, kunne der også komme personlige modsætninger mellem missionæren og lederen af Handelen for det pågældende område – koloni, som man dengang sagde – ja det kunne gå så vidt, at den åndelige og materielle vejleder ikke talte sammen. Der var jo alligevel visse områder, hvor de to arbejdsområder berørte hinanden, og kunne man ikke klare sig ved at veksle breve, måtte sagen sendes hjem som en klage, der næste år blev sendt til modparten til høring, inden der kunne tages stilling til, om man kunne afgøre den ved en forhandling i København, eller der skulle stilles nye spørgsmål. Nogen hurtig ekspedition var det ikke, og man kunne tænke sig, at grønlænderne stod noget uforstående overfor den lange tid, der skulle til for at løse for-

skellige smågnidninger. Men i de fleste tilfælde er samarbejdet sikkert foregået mere smidigt, og ordningen kunne altså også fungere meget længe nogenlunde tilfredsstillende.

Helt så godt gik det ikke med den deling, der blev foretaget i 1908 mellem de forskellige øvrige områder, idet særlig Handelen og administrationen blev skilt. Her gik det som bekendt slet ikke. Ordningen varede kun til 1912, og man kan vist ikke sige, at der dengang indvandtes erfaringer, som man senere har kunnet bygge på.

De historiske erfaringer har således talt for, at man betragtede livet i den grønlandske by som en enhed, hvor man ikke havde ret megen kontakt med omverdenen, og hvor alle danske i større eller mindre grad var indstillet på, at de havde et „kald“ til at hjælpe grønlænderne så godt de nu kunne og efter den opfattelse, som dengang var den almindelige – helt forskellig som den var fra nutiden.

Det forhold, at den enkelte grønlandske by var en enhed, hvor man levede sit eget liv og hjalp hinanden, så godt man kunne, og snakkede om tingene, hvor de forskellige opgaver berørte hinanden, måtte selvfølgelig ændres, da den udbredte telegraf-tjeneste åbnede horisonten og lettede kontakten med mennesker, der boede andre steder, og da først og fremmest København.

Men den gamle enhedsopfattelse havde stadig sin værdi og kom til at spille en stor rolle under verdenskrigen, hvor forbindelsen til København blev afbrudt, og hvor alle var indstillet på at hjælpe hinanden, så godt de nu kunne. Denne enhedsopfattelse førte til ønsket om at centralisere arbejdet i Grønland, således at den indflydelse, der kom fra København, følte som noget fremmed, der vel var nødvendig, men som man mente kun skulle vedrøre det rent principielle.

Alt dette er imidlertid nu kun historie, og de erfaringer, man under delvis andre forudsætninger har gjort, fritager ikke nutiden til at tænke spørgsmålet igennem og søge at tage selvstændig stilling til, om det vil være bedst at have det grønlandske arbejde centraliseret i et Grønlandsministerium eventuelt gennem en ledelse i Godthåb eller splittet op i de forskellige fagministerier.

Det sidste synes ud fra en moderne betragtning at være det mest tiltalende. Man kan rent umiddelbart finde det rimeligt, at når beboerne på en dansk ø hernede kunne have kontakt med de forskellige ministerier, måtte man også kunne have det på øen Grønland. Der skulle i og for sig ikke være noget i vejen for, at man fra et område i Grønland skrev til de forskellige ministerier på samme måde, som man gør det andetsteds i riget. Man ville opnå helt den samme behandling uden hensyn til at de naturgivne forudsætninger dog er yderst forskellige.

Det må ganske vist nævnes, at den administrative behandling af sagerne ved at foregå på samme måde ikke kunne komme til at tage samme hensyn til de grønlandske forudsætninger, ganske simpelt fordi administrationen ikke kendte disse. Man kunne

ganske vist oprette særlige grønlandskontorer i de enkelte ministerier, men det ville i hvert fald betyde en forøget administration, og ikke engang de enkelte ministeriers grønlandskontorer ville kunne have det fulde overblik og sørge for at der arbejdedes efter ensartede linier.

Såvidt jeg kan se, vil en opløsning af Grønlandsministeriet i større eller mindre grad være en fordel for den grønlandske overklasse, idet den vil få sine kontakter med fagfæller forøget, og de vil derfor som regel umærkeligt opleve, at kontakten med deres bopladsfæller og byfæller bliver erstattet med kontakter med fagfæller i det øvrige Danmark. Der vil komme en større klassesdeling i Grønland, end der tidligere har været. Det er for øvrigt noget, man har kendt i mange udviklingsområder, og enhver interesseret kan læse om de erfaringer, man mange steder har gjort.

Dernæst vil en opløsning af Grønlandsministeriet kunne være en fordel for de danske tjenestemænd, der vil have fordel af at have direkte kontakt med et fagministerium hjemme, der antagelig bedre vil kunne forstå og behandle mange faglige spørgsmål og bedre vil kunne være de pågældende tjenestemænd til støtte, når tiden kommer, hvor de vil være interesseret i at få et embede i den lunere del af Danmark.

Ser man dernæst på spørgsmålet fra den almindelige grønlandske befolknings side, må betragtningerne blive noget anderledes. De er som mennesker i langt højere grad knyttet til det sted, hvor de er vokset op og måske har levet hele deres liv, og hvor de kender mange i alle aldersklasser og alle positioner. De er ganske naturligt indstillet på at opfatte tilværelsen som en enhed og vil have ondt ved at forstå, når der ikke er den samme enhed i forhold til administrationen, og det vil der vanskeligt kunne blive, når de forskellige synspunkter skal komme fra forskellige ministerier i København. De vil som regel kunne føle mere harmoni, når der i højere grad er enhed i det offentlige arbejde, og når de forskellige spørgsmål, der opstår, efterhånden afgøres lokalt og efter beslægtede synspunkter. Man vil, når der kun er et enkelt ministerium at holde sig til, have lettere ved at opnå de daglige kontakter og den indbyrdes harmoni, som har betydet så meget for arbejdet i Grønland gennem lange tider. Det vil ikke altid skabe den største tilfredshed, når den lokale befolkning føler, at enheden søges skabt ved forhandling mellem de forskellige ministerier.

Man kan nærmere belyse dette synspunkt ved at omtale nogle af de problemer, der på denne måde kan opstå. Nævner vi først retsvæsenet, har det som nævnt i det foregående mange fordele, at dette er overført til justitsministeriet; men der vil også kunne være ulemper ved det. De forskellige retshandlinger vil naturligt blive præget af den retsbevidsthed, der er gældende i det øvrige Danmark, og man vil dermed nærme de forskellige dele af riget til hinanden. Men det kan nu alligevel være, at den grønlandske retsbevidsthed ikke helt falder sammen med den danske. Der er så mange forskelle, som bunder i en forskellig måde at tage livet på, hvor man ikke

kan sige om den grønlandske eller den danske retsbevidsthed må foretrækkes, men hvor den almindelige grønlænder nu engang gerne ser, at der ved afgørelserne tages vidtgående hensyn til, hvad han skønner er ret og rimeligt. Vil man søge at erstatte den grønlandske tankegang med en syddansk, må det i hvert fald ske forholdsvis langsomt, ellers vil det ofte kunne føre til usikkerhed og rodløshed. Mon ikke man i den henseende kunne lære noget af de erfaringer, Frankrig har gjort i Algier.

Går man derefter over til at betragte kirkeministeriets område, vil det selvfølgelig med betydelig ret kunne hævdes, at der må være en principiel forskel mellem menneskets åndelige og borgerlige liv. Kirkens opgave er jo forkyndelsen, og denne må være den samme, enten de materielle kår er mere eller mindre tilfredsstillende. Men det forekommer mig alligevel, at menneskene er en enhed, og at de forskellige sider af tilværelsen har noget med hinanden at gøre. Vi kender det jo som nævnt fra den grønlandske historie, hvor missionærerne, særlig herrnhuterne, gerne ville samle så mange grønlændere som muligt på et sted for bedre at kunne forkynde.

Nu tilhører denne modsætning jo historien, men det forekommer mig stadig, at præsterne må have en opgave ud over søndagens forkyndelse, og at de lægmænd, der kommer i kirken, også skulle have noget med hjem til brug om mandagen. Denne enhed i livsopfattelsen har i høj grad præget det daglige liv i Grønland. Hvis præsten ikke kunne være med til at glæde sig over den gode fangst, ville han komme til at stå lidt udenfor, og det ville ikke være godt for hans prædiken den følgende søndag.

Man kan måske i et meget differentieret samfund mene, at det åndelige liv kan skilles ud fra det materielle, men det forekommer mig at være mere utilfredsstillende i Grønland end andetsteds. I den grønlandske by vil der være mere kontakt mellem de forskellige sider af tilværelsen, og hvis man skiller kirken ud fra det borgerlige liv i den grønlandske by for at knytte den nærmere til den danske kirke, vil man næppe forøge den grønlandske befolknings interesse for de kirkelige opgaver og for den kristelige forkyndelse.

Ser man dernæst på skolen, vil der utvivlsomt kunne opnås meget ved at skabe gode kontakter mellem den grønlandske og den danske skole. Man vil gennem danske interesser hos skolefolk for at arbejde i Grønland kunne fremme meget værdifuldt og gøre den grønlandske skole mere effektiv, end den har været tidligere. Men spørgsmålet er, om disse fordele ikke vil kunne opnås uden at lægge det grønlandske skolevæsen ind under det danske undervisningsministerium.

Det forekommer mig, at man i vor tid ikke altid lægger den tilstrækkelige vægt på, at der må være den bedst mulige kontakt mellem skole og hjem. Det er nu engang almindelig dansk tankegang, at forholdet mellem mor og barn er af central betydning, og dette gælder ganske særlig efter hvad der er almindeligt i Danmark. Det er

værdifuldt, at der er en levende kontakt mellem hjem og skole, og her kommer der i Grønland ganske særligt vanskelige problemer frem på grund af sprogforholdene. Man kan, sådan som sprogforholdene er, gøre kontakten mellem mor og barn vanskeligere, og at denne kontakt formindskes, kan gøre det lettere for et barn at leve i et dansk domineret samfund, men man gør sig ikke helt klart, om der ikke ved denne opløsning af hjemmets enhed skabes en rodløshed, som før eller senere vil føre til større ungdomskriminalitet, større alkoholforbrug og flere børn udenfor ægteskabet.

Det der må tages stilling til er, om det nye er så meget bedre end det gamle, at det er den fulde pris værd, eller om man ikke ville redde noget menneskeligt værdifuldt ved at gå lidt forsigtigere og langsommere til det nye. Det centrale forekommer mig at være, at det ikke i udpræget grad er et undervisningsministerielt spørgsmål, men at det er et lokalt problem om at finde samfundsformer, hvor grønlanderen i høj grad kan blive en stout personlighed.

Man kunne fortsætte tankegangen på andre områder, men de bemærkninger, jeg kan fremsætte, vil komme til at ligge på linie med, hvad jeg allerede tidligere har skrevet.

Vil man sammenfatte hovedlinierne heri må det være, at der er meget, der taler for at opløse Grønlandsministeriet og føre de forskellige områder hen til fagministerierne, og disse fordele bliver tydeligt og mest iøjnefaldende for den grønlandske overklasse og for de danske tjenestemænd. Derimod vil den tankegang, der giver sig udtryk i en sådan opløsning, næppe undgå at føre til vanskeligheder for de almindelige grønlandske familier, og der vil opstå fare for, at der danner sig en grønlandsk underklasse, der føler sig isoleret i forhold til de mange dygtige specialister, der sendes ud fra de forskellige ministerier. De problemer, der i så fald vil komme til at opstå, kan man vide noget om på forhånd, fordi det er noget af det samme, som man kender i mange udviklingslande, hvor bitterheden mod det, der kommer udefra, kan komme til at forekomme urimelig stor.

Det må derfor for Grønlands vedkommende blive et problem, om det er klogt at gå videre ad den samme linie eller om man ikke bør standse et øjeblik for at se, om der ikke alligevel er noget værdifuldt i den gamle danske tradition, hvor man i høj grad lagde vægt på den lokale enhed, og hvor de fleste danske lagde megen vægt på i et snævert samarbejde at hjælpe grønlænderne til at blive harmoniske mennesker.

Dermed være ikke sagt, at man skal vende tilbage til det gamle system som sådant, enhver ved, at det som forholdene ligger er helt umuligt, men man skal ikke kassere alt, hvad der eksisterede før 1950, blot fordi det var gammelt.

Jeg kan for mit vedkommende ikke nægte, at jeg har en vis respekt for den linie, Stauning og Daugaard Jensen arbejdede efter, og det jeg først og fremmest ønsker

at bevare er, at der bliver en mulighed for, at de ikke få mennesker og stoute personligheder, som man havde i det gamle Grønland, også får de relativt bedste vækstbetingelser i det nye. Det vil kræve samfundsmæssige overvejelser på et andet plan end det nuværende, hvis man vil opnå, at det grønlandske samfund, den grønlandske by og det grønlandske hjem bliver præget af harmoni. Det nytter ikke noget at efterligne den tidligere franske politik i Algier, hvor man ville gøre andre mennesker med en anden psyke til franskmænd.

Det centrale i den danske grønlandspolitik har gennem lange tider været at søge at hjælpe grønlænderne til at blive bedre grønlændere og denne centrale målsætning ønsker jeg bevaret, fordi det vil være bedst for både grønlænderne og de danske hernede fra og det vil kunne fremkalde mange gensidige glæder.

Men denne målsætning vil næppe kunne nås ved at følge den gamle linie, idet vi nu godt kan se, at det gamle klassiske Grønland havde sine mangler ikke mindst på det økonomiske område, og ikke burde fortsættes på samme måde som tidligere.

Men målsætningen vil, såvidt jeg kan se, heller ikke nås ved den linie, der blev anlagt i 1950, hvor man lagde al for stærk vægt på, at man skulle gå over til noget nyt blot fordi det var syddansk. Den forøgede klassedeling i Grønland som opløsningen af Grønlandsministeriet er udtryk for, forekommer mig ikke at være et ubetinget gode.

Med al respekt for både Staunings Grønland og for Hedtofts Grønland tror jeg, det ville være klogt, om man tænkte sig om endnu engang for at finde frem til, hvad jeg ville kalde det grønlandske Grønland. Det vil nok vare nogle år, inden et sådant synspunkt vinder almindelig forståelse overfor de mange uigennemtænkte stemninger, der præger den aktuelle diskussion om Grønland.

Men jeg hører til dem, der trods de mange skuffelser, som uigennemtænkte stemninger har ført med sig, tror på, at befolkningen i Grønland og i det øvrige Danmark har noget at give hinanden, således at sindene kan blive beriget gennem et menneskeligt venskab og at det i det lange løb ikke vil være tilfredsstillende med en øget klassedeling i Grønland.